

ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОЛОГІЧНОГО, ЛАНДШАФТНОГО РІЗНОМАНІТТЯ ТА ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В КОНТЕКСТІ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ

МЕЗИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»
ІМЕНІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА
ЧЕРНІГІВСЬКА ОБЛАСНА УНІВЕРСАЛЬНА НАУКОВА БІБЛІОТЕКА
ІМЕНІ СОФІЇ ТА ОЛЕКСАНДРА РУСОВИХ
ЧЕРНІГІВСЬКА ОБЛАСНА ОРГАНІЗАЦІЯ
УКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА ОХОРОНИ ПРИРОДИ
ЧЕРНІГІВСЬКА ОБЛАСНА ОРГАНІЗАЦІЯ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ЛІГИ

*до 20-річчя створення
Мезинського національного
природного парку*

ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОЛОГІЧНОГО, ЛАНДШАФТНОГО РІЗНОМАНІТТЯ ТА ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В КОНТЕКСТІ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ

**Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції
з міжнародною участю**

*22 – 23 квітня 2026 р.,
с Деснянське, Новгород-Сіверський р-н*

Чернігів
Видавництво «Десна Поліграф»
2026

УДК 908:349.6:352(082)

З-41

**З-41 ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОЛОГІЧНОГО, ЛАНДШАФТНОГО
РІЗНОМАНІТТЯ ТА ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В
КОНТЕКСТІ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ.** Збірник матеріалів
до 20-річчя створення Мезинського національного природного парку.
Чернігів: Десна Поліграф, 2026. 168 с.

ISBN 978-617-8145-83-5

Збірник конференції містить матеріали, які були представлені та обговорені на всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Збереження біологічного, ландшафтного різноманіття та історико-культурної спадщини в контексті збалансованого розвитку», яка проходила 22–23 квітня 2026 р., на базі Мезинського НПП у змішаному форматі.

Збірник матеріалів конференції може бути в нагоді для науковців - екологів, географів, ботаніків, зоологів, археологів, краєзнавців, фахівців з питань краєзнавства та екологічної освіти, туризму і рекреації, а також рекомендований для аспірантів і студентів природничих та гуманітарних спеціальностей.

Рекомендовано до друку на засіданні
науково-технічної ради Мезинського національного природного парку
(протокол № 67 від 20 квітня 2026 р.) та кафедри екології, географії та
природокористування Національного університету
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка
(протокол № 11 від 08 травня 2026 р.)

*Загальна і наукова редакція: Карпенко Ю.О.
Надані для збірника матеріали друкуються в авторській редакції.*

УДК 908:349.6:352(082)

ISBN 978-617-8145-83-5

© Колектив авторів, 2026

Крейтор- Проценко І.В.	ЕКОЛОГІЧНА ОСВІТА І ВИХОВАННЯ В КОНТЕКСТІ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ	141
Науменко Л.М.	ЕКОЛОГО-ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ МЕЗИНСЬКОГО НПП З ДИТЯЧОЮ АУДИТОРІЄЮ: ОСНОВНІ ФОРМИ РОБОТИ ТА ДОСВІД 2025 РОКУ	143
Усок М.М.	«ДИТЯЧЕ ДЕТЕКТИВНЕ АГЕНТСТВО» В СИСТЕМІ ЕКОЛОГО-ПРОСВІТНИЦЬКОЇ РОБОТИ: КОНЦЕПЦІЯ, ЕТАПИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ОСВІТНІЙ ПОТЕНЦІАЛ	145
НАПРЯМ 6. ТУРИСТИЧНІ ТА РЕКРЕАЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ ОКРЕМИХ РЕГІОНІВ		
Мариняк Я.О., Стецько Н.П.	ТУРИСТИЧНІ ТА РЕКРЕАЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАЛІЩИЦЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ (ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСТЬ)	149
Мельничук О.А.	ФОРМУВАННЯ ЦІЛІСНОГО УЯВЛЕННЯ ПРО ПРЯНО-АРОМАТИЧНІ РОСЛИНИ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНОЇ ЕКСКУРСІЇ В БОТАНІЧНОМУ САДУ	151
Мацука В.М.	ТУРИСТИЧНІ РЕСУРСИ ПРИАЗОВСЬКОГО УЗБЕРЕЖЖЯ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ	154
Єрмаков В.В., Сарнавський С.П	ЧИННИКИ ВИКОРИСТАННЯ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВОДНИХ ОБ'ЄКТІВ	157
Легкий С.В., Легка С.Г.	ТУРИСТИЧНІ ТА РЕКРЕАЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ НПП «БУЗЬКИЙ ГАРД»: ГЕОЕКОЛОГІЧНИЙ ТА ПРИРОДООХОРОННИЙ АНАЛІЗ	159
Новицька С.Р., Янковська Л.В.	РЕКРЕАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПЕРСПЕКТИВНОГО РЕГІОНАЛЬНОГО ЛАНДШАФТНОГО ПАРКУ ЗАЛІЗЦІВСЬКО- ВЕРТЕЛКІВСЬКИЙ	162
Сіра Н.П	МЕЗИНСЬКИЙ АРХЕОЛОГІЧНИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ МУЗЕЙ ІМЕНІ В. Є. КУРИЛЕНКА У СИСТЕМІ РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ РЕГІОНУ	164
Шуба Б.М., Карпенко Ю.О.	ТУРИЗМ І РЕКРЕАЦІЯ ЯК ФАКТОРИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ГІРСЬКИХ ЕКОСИСТЕМ ОКРЕМИХ ТЕРИТОРІЙ КАРПАТСЬКОГО БІОСФЕРНОГО ЗАПОВІДНИКА	166

РЕКРЕАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПЕРСПЕКТИВНОГО РЕГІОНАЛЬНОГО ЛАНДШАФТНОГО ПАРКУ ЗАЛІЗЦІВСЬКО- ВЕРТЕЛКІВСЬКИЙ

Новицька С.Р., канд. геогр. наук, доцент кафедри геоecології та гідрології,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,

Янковська Л.В., канд. геогр. наук, доцент кафедри геоecології та гідрології,
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира
Гнатюка, вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль,

Перспективний Залізцівсько-Вертелківський регіональний ландшафтний парк (РЛП) розміщений в північно-західній частині Тернопільської області в межах Тернопільського природного району володіє ресурсами для здійснення в його межах різних видів спортивно-оздоровчої рекреації.

Площа проєктованого РЛП “Залізцівсько-Вертелківського” становить 5800 га. Протяжність з півночі на південь складає 5 км, а з заходу на схід – 9 км. Відстань від с. Залізців до Тернополя шосейним шляхом – 35 км. Максимальне рекреаційне навантаження по типах ландшафту для РЛП “Залізцівсько-Вертелківський” складає для паркового – 23,2 люд./день/га; для лісового – 11,8 люд./день/га; для нелісового – 17,5 люд./день/га. Потенційна рекреаційна ємність РЛП по сезонах: зима – 18,1 тис. люд., літо – 30,4 тис. люд.

Територія РЛП знаходиться в межах Тернопільського природного району і займає в основному місцевості заплав, переважно лучних, та схили річкової долини. Річка Серет розчленовує Тернопільську структурно-пластову рівнину в напрямку з північного заходу на південний схід. Долина ріки з заболоченими днищами і пологими схилами. Тернопільська структурно-пластова рівнина вкрита лесовими породами, на яких сформовані високоякісні чорноземні ґрунти (через що спостерігається досить значна розораність території).

Річкова мережа РЛП представлена р. Серет з широкою, симетричною, зарегульованою численними ставами і водосховищами долиною. Водосховища Залізцівське і Вертелківське складатимуть третину площі перспективного РЛП. Температура води в водосховищах (+15⁰С в травні і +20 +22⁰С в липні і +17 +19⁰С в серпні місяці) сприяє розвитку пляжно-купальної рекреації, різних видів спортивної водної рекреації.

Важливий вплив на клімат території РЛП має пасмо Вороняків, яке зупиняє теплі атлантичні маси повітря. Характерною рисою є значне зволоження, а зустрічі атлантичного теплого повітря з масами повітря Холодного Поділля зумовлюють часті градові бурі. Тривалість теплого періоду – 261-262 дні. Період з середньодобовою температурою вище 5⁰С становить 206-206 днів. Річна кількість опадів становить 650-670 мм. Сніговий покрив триває в межах 75-84 дні. Обмежуючим фактором для розвитку рекреації можна назвати значну вологість цієї території, тут коефіцієнт зволоження найбільший по області, також найбільше число днів з опадами, а також найкоротший теплий період року (250-255 днів).

Природна рослинність представлена лісовими і степовими видами. Але, в результаті інтенсивного антропогенного використання цієї території степи розорано, степова рослинність збереглася лише на незначних, переважно важкодоступних ділянках. Ліси переважно грабові, грабово-дубові і мішані. Крім граба, тут росте ясен, липа, черешня, в'яз, береза, осика, клен і явір. Також тут є багато лук.

Тваринний світ представлений в основному лісовою і степовою фауною: вовк, дикий кабан, рись, косуля, заєць, лисиця, тхір, куниця, білка, ондатра, бобр, видра, норка, горностай, ласка, водяний щур; з птахів: чапля, тетерук, рябчик, вальдшнеп, лелека, зозуля, ластівка, дятел, журавель, куріпка, сова, дика качка, перепілка, жайворонки, соловей, дрізд, лебідь. Іхтіофауна представлена головним чином коропом, карасем, окунем, лящем, щукою, лином, сомом, пліткою, в'юном.

Заповідна зона займає близько 9 % території парку і складається з Мильно-Бліхівського загальнозоологічного заказника і гідрологічної пам'ятки природи місцевого значення - Залозецьке джерело.

Зона регульованої рекреації займає близько 59 % площі парку. До неї включені акваторії водосховищ, прилеглі річково-долинні місцевості, території Мшанецького лісництва, сприятливі для збору грибів, лісових ягід, заготівлі березового соку, лікарських рослин і лози, тощо. На базі водосховищ можна розвивати любительську і спортивну рибну ловлю (в водосховищах с. Ратищі водиться карась, плотва, окунь, щука, амур, товстолобик, карп, в водосховищах с. Залізці – карась, карп, окунь). В межах цієї зони запропоновано ряд екскурсійних маршрутів: автомобільних, піших, кінних, водних.

Туристичний маршрут по РЛП “Залізцівсько-Вертелківський”: -*с.мт. Залізці* (Залозецьке джерело – Залозецький замок (1516 р., обороняв жителів від татар та турків, свого часу був власністю М. Камінецького, родини Олеских, Ю. Мнішек, Вишнівецьких, згодом Потоцьких, овіяний легендами і переказами) – костел Св. Антонія (збудований в XV ст., поєднував стилі пізньої готики і ренесансу, в його крипах захоронені князі Константи та Януш Вишнівецькі) – Покровська церква і дзвіниця (зведена в 1740 році в стилі пізнього бароко) – ознайомлення з традиційними народними художніми промислами: різьба на дереві, виробництво керамічних виробів) – с. *Ратищі* (Храм Успіння Пресвятої Богородиці, де знаходиться чудотворна ікона Божої Матері) – м. *Зборів* (музей “Зборівська битва”- заповідник “Білий берег” (берег р. Стрипи вкритий лісом, місце Зборівської битви і підписання Зборівської угоди 18 серпня 1649 р.)– церква Преображення Господнього (побудована в 1794 р., кам'яна в стилі бароко)) – с. *Озерна* (церква Пресвятої трійці, 1893р. в стилі бароко) – капличка Пресвятої Богородиці – відновлена козацька могила (1648р)) - с. *Чернихів* (в церкві Пречистої Матері Божої знаходиться Чернихівська чудотворна ікона Божої Матері, відома з 1578 р.) –с.*Вертелка* (поблизу села виявили археологічні пам'ятки пізнього палеоліту та бронзового віку) – *с.мт.Залізці*. [1]

На території самого парку і в межах найближчої доступності розміщені такі історико-архітектурні об'єкти: Залозецький замок (1516 р.), костел Св. Антонія

(збудований в XV ст.), Покровська церква і дзвіниця (зведена в 1740 році в стилі пізнього бароко), Храм Успіння Пресвятої Богородиці в с.Ратищі, дзвіниця Михайлівської церкви (XVIII ст. – зразок волинської школи дерев'яної народної архітектури) в с.Башуки і ін.

Зона стаціонарної рекреації парку буде створена на базі гостинних садиб смт. Залізці, оскільки на території проєктованого парку немає закладів тривалого відпочинку, а також на найближчу перспективу бажано побудувати готель і кемпінги для відпочивальників. Зона стаціонарної рекреації складатиме близько 8% території парку.

Господарська зона займатиме 23 % від площі РЛП, в ній буде вестися традиційне господарство, з елементами рекреаційного.

Розвитку пізнавальних видів рекреації на території парку сприятиме проведення майстер-класів майстрів з різьби по дереву, майстрів – гончарів в смт. Залізці, а також майстрів з килимарства в с. Гаї-Розтоцькі. Територія РЛП приваблива для проведення тут молодіжних фестивалів. Зокрема на березі Залозецького водосховища відбувається регіональний мистецько-розважальний фестиваль “На хвилях Серету”.

В зоні безпосередньої доступності РЛП проживає близько 7,6 тис. населення, ще декілька тисяч відвідувачів представлені жителями м. Тернопіль, м. Зборів, с. Озерна та авто туристами з інших населених пунктів. РЛП “Залізцівсько-Вертелківський” знаходиться на відстані усього 35 кілометрів від м. Тернопіль. Він має зручне розташування щодо транспортних шляхів, територією парку проходить автошлях Тернопіль – Броди - Червоноград, автодорога Почаїв – Зборів. Створення РЛП “Залізцівсько-Вертелківський” дасть можливість розширити ринок туристсько-рекреаційних послуг шляхом освоєння рекреаційно нетрадиційних регіонів

Список використаної літератури

1. Новицька С.Р. Конструктивно-географічна оцінка природних рекреаційних ресурсів, їх просторова організація та оптимізація використання (на матеріалах Тернопільської області): Монографія. Тернопіль: Редакційно-видавничий відділ ТНПУ, 2019. 271 с.

УДК 338.48:069:902

МЕЗИНСЬКИЙ АРХЕОЛОГІЧНИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ МУЗЕЙ ІМЕНІ В. Є. КУРИЛЕНКА У СИСТЕМІ РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ РЕГІОНУ

Сіра Н.П., директорка Мезинського музею, Мезинський НПП, с.Мезин,

Особливістю, яка вигідно вирізняє Мезинський національний природний парк серед інших установ природно-заповідного фонду, є наявність на його території близько півсотні пам'яток археології. Найвідомішою з них є Мизинська стоянка – унікальна пам'ятка доби пізнього палеоліту, де близько 20 тисяч років тому проживали первісні люди-кроманьйонці.

Наукове видання

**ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОЛОГІЧНОГО, ЛАНДШАФТНОГО
РІЗНОМАНІТТЯ ТА ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ
В КОНТЕКСТІ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ**

**Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції
з міжнародною участю**

*22 – 23 квітня 2026 р.,
с Деснянське, Новгород-Сіверський р-н*

Загальна і наукова редакція **Ю.О. Карпенко**
Технічний редактор **О.М. Єрмоленко**

Підписано до друку 12.06.2026 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman Cyr.
Ум. друк. арк. 9,77. Ум. фарб.-відб. 9,77. Обл.-вид. арк. 10,5.
Зам. 0026. Тираж 20 прим.

ТОВ «Видавництво «Десна Поліграф»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції.
Серія ДК № 4079 від 1 червня 2011 року
Тел. +38-097-385-28-13

Віддруковано ТОВ «Видавництво «Десна Поліграф»
14035, м. Чернігів, вул. Карпенка-Карого, 40

